Jolsvai András

Egy nő az árnyékból



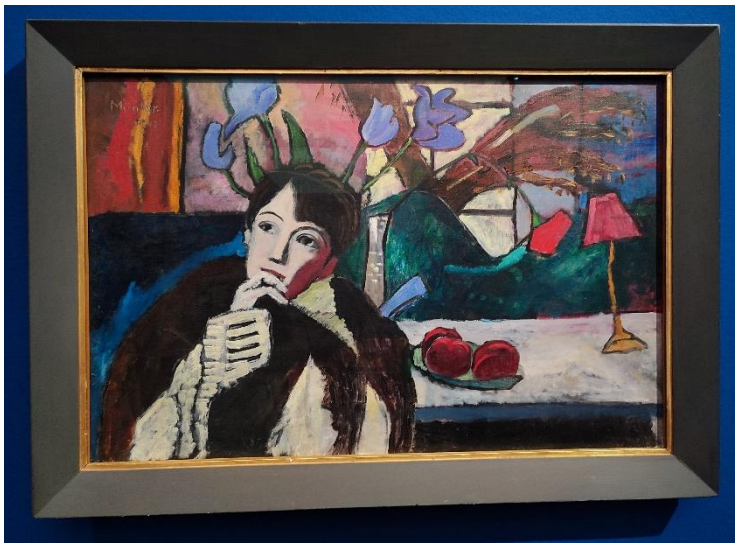
Az emberiség újabb időkben felfedezte, hogy egyik (nagyobbik) fele nőből van. Ez a forradalmi felismerés megannyi különös következménnyel járt, van közöttük örömteli, van szomorúságos, mi most csak azt az egyet emeljük ki, hogy mostanában nagyobb hangsúly esik azokra a mai és múltbeli lányokra és asszonyokra, akik férfimód megállták a helyüket a világban, művészként, politikusként, sportolóként vagy egyéb módon. Megannyi nőről derül ki, milyen fontos szerepet játszottak korukban: olyanokról is, akikről hajdan csak mint egy-egy jelentős férfi inspirálójaként, társaként, múzsájaként esett szó.



Tipikus képviselője a hajdani nők eme halmazának Gabriele Münter, akit hosszú ideig csak mint Vaszilíj Kandinszkíj társát és művei hűséges őrzőjét tartotta számon a művészet-történet, holott, miként a Leopold Múzeum nemrég nyílt retrospektív kiállítása fényesen bizonyítja, sokkal több volt annál. Tehetséges művész, aki hosszú élete során



hagyta magára hatni a huszadik század majd minden képzőművészeti irányzatát, s azokban megmerítkezve, megújulva hozta létre a maga páratlanul gazdag ouvrejét. Per-sze, kétség sem fér hozzá, hogy pályájának legizgalmasabb (és legismertebb) másfél évtizede a Kandinszkíj



mellett töltött időszak (1902–1917), de, bár a viszony tanár-tanítvány kapcsolatként indult, hamar kölcsönössé vált, s mindkettejükből a legtöbbet hozta ki. Arról nem is beszélve, hogy ez az időszak az avantgarde művészet fénykora volt, amikor hetenként születtek új irányzatok, csoportok, krédók, amikor még le lehetett írni olyasmit, hogy a művészet nem ismer fajokat, népeket, nemzeteket, csakis az emberiség egészét. Az a müncheni művészcsoport, melynek ők is tagjai voltak (s mely Blaue Reiterként nevezte meg magát) épphogy lerázta az impresszionizmus igáját, hogy magára vegye az expresszionizmusét (a kubizmusról meg a konstruktivizmusról nem is beszélve), és megalkossa az absztrakt (Kandinszkíj szavaival: konkrét) művészet elméletét és gyakorlatát, ezekben az időkben az egyik legfontosabb egysége volt a művészeti forradalomnak, s hatása





hosszú ideig megmaradt feloszlatása után is. Münter az első pillanattól kezdve fontos munkatársa volt a Kék Lovasnak, portréiban, tájképeiben légies könnyedséggel (már majdnem azt mondtam, nőiesen) fordítja le az ecsetek nyelvére Kandinszkíj kissé szögletes elméleteit.

De az élet nem állt meg válásuk után sem.



Pontosítsunk, nemcsak filológiai, de szociológiai okokból is. Kandinszkíj és Münter sosem házasodtak össze, csak együtt éltek tízegynéhány éven át: együtt laktak, együtt utaztak, együtt festettek és együtt állítottak ki: az efféle kapcsolat ma már természetes, de a huszadik század elején még nem volt az. Münternek e viszonyért cserébe le kellett mondania a társadalomban elfoglalt korábbi helyéről. (Jómódú berlini fogorvos lányaként látta meg a napvilágot.) És ha ehhez még hozzátesszük, hogy Kandinszkíj közben nős, volt, s hogy végül nem Münter kedvéért vált el, hanem egy Moszkvában 1916-ben megismert ifjú leány, Nina Andrejevszkaja kedvéért, akit aztán feleségül is vett, körülbelül képet alkothatunk arról is, miken ment keresztül Gabriele Münter ezekben az években. Sőt, később is: hősnőnk ugyanis, aki az elkövetkezendő évtizedekben gondosan meg-





őrizte a birtokában lévő Kandinszkíj-képeket, rajzokat, kéziratokat, élete vége felé férjével létrehozta a Münter-Eichner Alapítványt, és mindent az alapítványra, s az által a müncheni Lenbachhausra hagyta. (Amely ma múzeumként működik.) A második feleség azonban megtámadta a tervet, magának követelve a teljes Kandinszkíj-hagyatékot, és Münternek hosszú ideig kellett pereskednie azért, hogy végül jótékonykodhassék.

De térjünk vissza alapgondolatunkhoz. ahhoz tudniillik, hogy e



kiállítás fényesen bizonyítja, Gabriele Münter saját jogon is beírta magát a huszadik századi európai piktúra történetébe. Élete végéig (1962-ben halt meg, nyolcvanöt éves korában) alkotólag követte a modern művészeti változásokat, és kreatív módon építette be őket a maga festői világába. Jelentőségéhez ma már nem férhet kétség.

Végezetül jegyezzük meg: nem lehet nem észrevenni, mennyit fejlődött az utóbbi időben a Leopold Múzeum: minden időszaki tárlatuk komoly művészeti esemény. És ez manapság, amikor a hagyományos bécsi múzeumok bizony elég halványan teljesítenek (jobbára azzal főzve, amit otthon találnak), különösen dicséretreméltó dolog.



Fotó: Tanyi Adrienne